

enato

R o b e r t W a l s e r

B a s t a a j i n é v y p r á v ě n í

B a s t a

Přišel jsem na svět tehdy a tehdy, byl jsem vychován tam a tam, chodil jsem řádně do školy, jsem to a to a jmenuji se tak a tak a moc nemyslím. Co se pohlaví týče, jsem muž, z hlediska státu jsem dobrý občan a náležím k lepší společnosti. Jsem čistotný, tichý, milý člen lidské společnosti, takzvaný dobrý občan, vypiji si rád svou sklenici piva ve vší počestnosti a moc nemyslím. Rozumí se, že rád dobře jím a stejně tak se rozumí, že ideje jsou mi vzdálené. Bystřé myšlení je mi zcela vzdálené; ideje jsou mi úplně vzdálené, a proto jsem dobrý občan, protože dobrý občan moc nemyslí. Dobrý občan si jí své jídlo a basta!

Hlavu si nijak zvlášť nenamáhám, to přenechávám jiným lidem. Kdo si namáhá hlavu, stává se nenáviděným; kdo moc myslí, platí za nepřívětivého člověka. Už Julius César ukázal svým tlustým prstem na hubeného Cassia se vpadlýma očima, jehož se bál, protože v něm tušil ideje. Dobrý občan nesmí vzbuzovat strach nebo podezření; mnohé myšlení není jeho věcí. Kdo moc myslí, stává se neoblíbeným. Spaní a dřímání je lepší než básnění a myšlení. Přišel jsem na svět tehdy a tehdy, chodil jsem tam a tam do školy, čtu příležitostně ty a ty noviny, vykonávám to a to

jsem tak a tak stár, jsem dobrý občan a dobrý jedlík. Hlavu si nijak zvlášť nenamáhám, to přenechávám jiným lidem. Přílišné lámání si hlavy není mou věcí, neboť kdo moc myslí, toho bolí hlava a bolení je naprosto zbytečné. Spaní a dřímání je lepší než lámání si hlavy a sklenice piva ve vší počestnosti je ještě lepší než básnění a myšlení. Ideje jsou mi naprosto vzdálené a hlavu si za žádných okolností nechci lámat, to přenechám vedoucím státníkům. Proto jsem taky dobrý občan, proto mám klid, proto si nepotřebuji lámat hlavu, proto jsou mi ideje úplně vzdálené, a proto mám strach z přílišného myšlení. Z bystrého myšlení mám strach. Když usilovně myslím, dělá se mi úplně modře a zeleně před očima. Raději si vypiji dobrou sklenici piva a přenechám ono bystré myšlení vedoucím státním činitelům. Státníci mohou podle mě myslet tak bystře, jak chtějí a tak dlouho, dokud jim hlavy nepuknou. Mně se dělá vždycky modře a zeleně před očima, když si namáhám hlavu a to není dobré, a a proto si namáhám hlavu co možná nejméně a zůstávám pěkně bez hlavy a bez myšlenek. Když budou jen vedoucí státníci myslet, až se jim bude dělat modře a zeleně před očima, až se jim hlava rozskočí, pak je všechno vpořádku a našinec si může klidně pít svou sklenici piva ve vší počestnosti, s chutí dobře jíst a v noci měkce spát a dřímat s vědomím, že spaní a dřímání je lepší než lámání si hlavy a lepší než básnění a myšlení. Kdo si namáhá hlavu, činí se jen neoblíbeným a kdo dává na jevo úmysly a domněnky, platí za nepřívětivého člověka, ale dobrý občan nemá být nepřívětivý, nýbrž přívětivý člověk. Přenechávám s klidným

srdce bystré a hlavu lámající myšlení vedoucím státníkům, neboť našinec je přece jen solidní a bezvýznamný člen lidské společnosti, takzvaný dobrý občan nebo šosák, který si rád vypije svou sklenici piva ve vší počestnosti a rád jí své dobré, tučné, pěkné jídlo a basta!

Státníci mají myslet, dokud nezjistí, že se jim dělá modře a zeleně před očima a že mají bolení hlavy. Dobrého občana nemá nikdy bolet hlava, spíše mu má vždycky chutnat jeho dobrá sklenice piva ve vší počestnosti a v nosi má měkce spát a dřímat. Jmenuji se tak a tak, přišel jsem na svět tehdy a tehdy, byl jsem tam a tam řádně nahnán do školy, čtu příležitostně ty a ty noviny, povoláním jsem to a to, je mi tolik a tolik let a zříkám se toho mnoho a namáhavě myslet, protože namáhání a lámání si hlavy s potěšením přenechávám vedoucím a řídícím hlavám, které se cítí být odpovědné. Našinec necítí ani zevnitř ani zvenčí žádnou odpovědnost, neboť našinec pije svou sklenici piva ve vší počestnosti a moc nemyslí, nýbrž přenechává toto velice zvláštní potěšení hlavám, které nesou odpovědnost. Chodil jsem tam a tam do školy, kde jsem byl nucen namáhat si hlavu, kterou jsem od té doby už nikdy nenamáhal a nezaměstnával. Narodil jsem se tehdy a tehdy, nesu takové a takové jméno, nemám žádnou odpovědnost a nejsem v žádném případě jediným svého druhu. Naštěstí je jich mnoho, kteří si jako já nechají chutnat svou sklenici piva ve vší počestnosti, kteří právě tak málo myslí a kteří si právě tak málo nechávají lámat hlavu jako já, kteří to raději přenechávají jiným lidem, napří-

klad státníkům. Bystřé myšlení je mně, tichému členu lidské společnosti, zcela vzdálené a naštěstí nejen mně, nýbrž legiím takových, kteří jako já s chutí jedí a moc nemyslí, jsou tak a tak staří, byli tam a tam vychováni, jsou čistotnými členy lidské společnosti jako já a dobrými občany jako já a jimž je bystré myšlení právě tak vzdálené jako mně a basta!

N e r v ó z n í

Jsem už trochu zkřehlý, rozbodaný, rozmačkaný, podupaný, proděravělý. Hmoždíře mě roztloukly. Už se trochu drobím, trochu se rozpadám, ano, ano! Propadám se a jsem už trochu na suchu. Trošičku jsem opářený a spálený, ano, ano. To je z toho. To je z toho žití. Starý sice v žádném případě ještě nejsem, osmdesát mi sice v žádném případě není, ale už mi taky není šestnáct. Zcela určitě jsem už trochu starý a opotřebovaný. To je z toho. Už se trochu rozpadám a drobím, jako omítka. To je z toho žití. Jsem už trochu přežitý? Hm! Může být. Ale osmdesát přece ještě dlouho mít nebudu. Jsem velmi honoževnatý, to mohu potvrdit. Mladý už nejsem, ale starý taky ještě nejsem, zcela určitě ne. Stárnu, vadnu už rochu, ale to vůbec nevádí; úplně starý ještě nejsem, ačkoliv jsem pravděpodobně už trochu nervózní a vyžilý. To už je dáno přírodou, že se člověk časem trochu drobí, to vůbec nevádí. Velmi nervózní ostatně nejsem, mám jen nějaké vrtochy. Jsem někdy trochu divný a vrtošivý, ale doufejme, že nejsem proto úplně ztracen. Nechci si pomyslet, že už jsem ztracen, neboť říkám opět, že jsem

neobvykle tuhý a houževnatý. Držím se a odolávám. Jsem dosti nebojácný. Ale nervózní trochu jsem, nepochybně trochu ano, velmi pravděpodobně trochu jsem, nepochybně trochu možná jsem. Doufám, že jsem trochu nervózní. Ne, nedoufám, v něco takového se nedoufá, ale obávám se, ano, obávám se. Obávat se je zde lepší než doufat, nepochybně. Ale strach z toho, že jsem nervózní, určitě nemám, zcela určitě ne. Vrtochy mám, ale strach z vrtochů nemám. Mé vrtochy ve mně nevzbuzují ani nejmenší strach. "Vy jste nervózní", mohl by mi někdo říci, a já bych mu chladně odpověděl: "Velevážený pane, já to vím, vím, že jsem trochu zkřehlý a nervózní". A přitom bych se velmi povýšeně a velmi chladně usmíval, nad čímž by se ten druhý snad trochu hněval. Kdo se nehněvá, ten ještě není ztracen. Když se na své nervy nehněvám, pak mám nepochybně ještě dobré nervy, to je jasné a zřejmé. Je jasné, že mám vrtochy, že jsem trochu nervózní, ale je mi právě tak jasné, že jsem chladnokrevný, z čehož se neobvyčejně těším a že jsem dobré mysli, ačkoliv už trochu stárnu, drobím se a vadnu, což konečně je dáno přírodou a což tedy docela chápu. "Jsi nervózní", mohl by někdo přijít a říct mi. "Ano, jsem neobvyčejně nervózní", odpověděl bych a vskrytu bych se nad tou velkou lží smál. "Všichni jsme trochu nervózní", řekl bych a srdečně bych se nad tou velkou pravdou smál. Kdo se ještě směje, není ještě úplně nervózní, kdo ještě snese pravdu, není ještě úplně nervózní; kdo dokáže zůstat klidný, když slyší něco tak trapného, ten ještě není úplně nervózní. Nebo kdyby někdo přišel a řekl mi: "Ó, ty jsi ale nervózní", pak bych mu docela jednoduše, zdvo-

řile a způsobně řekl: "Ó, já jsem ale nervózní, já to vím". A věc by byla vyřízena. Vrtocy, vrtocy člověk musí mít, musí mít odvahu žít se svými vrtocy. Tak se žije pěkně. Nemusí mít strach ze svého podivínství. Strach je vůbec pošetilý. "Jste silně nervózní!"

"Ano, pojd' jen a klidně mi to řekni! Děkuji ti."

Tak nebo jinak bych mluvil a bral to jako jemný a zdvořilý žert. Ať je člověk zdvořilý, příjemný a dobrý a když mu někdo řekne, že je nervózní, tak o tom nemusí být vůbec přesvědčen.

D o p i s j e d n o h o m u ž e
j e d n o m u m u ž i

Píšete mi, že máte strach, protože jste bez místa a protože se musíte obávat, že zůstanete dlouho bez výdělků. Jsem o něco starší než Vy a mohu Vám ze zkušenosti radit. Nebojte se přece. Nemyslete dál. Máte-li snášet nedostatky, buďte hrdý, že je smíte nést. Žijte tak, abyste vystačil s polévkou, kouskem chleba a sklenkou vína. To se dá. Nekuřte, protože to Vám odnímá tělesné síly, které musíte využít. Máte před sebou nebývalou svobodu. Všude kolem Vás voní země, patří Vám, chce Vám patřit. Dopřejte si ji. Bázlivci si nedopřávají nic. Jenom pryč se strachem. Nebuďte hrubý a nezlořečte žádnému člověku, ani tomu nejhoršímu. Zkuste raději milovat tam, kde druhý, méně rozvážný a silný, by nenáviděl. Věřte mi toto: Nenávist rozrušuje lidského ducha ničivým způsobem. Milujte všechno. Nic neztratíte, budete-li marnotratný. Vstávejte brzy ráno, moc neseďte, spěte s mírou a rychle. To se dá. Jestli trpíte horkem, nevšimněte si toho příliš, nýbrž dělejte, jako byste to nepozoroval. Když přijdete k čerstvému lesnímu prameni, neváhejte se z něho napít. Když Vám někdo ze slušnosti něco dá, jen berte,

ale se zdráháním. Zkoušejte se každou hodinu, počítejte se sebou, rozprávějte raději s vlastním duchem než s rozumem učenců. Vyhýbejte se učencům, neboť to jsou, až na malé výjimky, lidé bez srdce. Udělejte si častěji příležitost k smíchu, k žertování. Výsledek: Stane se se krásnějším a vážnějším člověkem. Buďte - i když Vám to často bude zatěžko - ve všem krásný. Oblékejte se elegantně, to Vám zjedná úctu a lásku. Není k tomu třeba peněz, jen mít pro to smysl. Co se děvčat týče, většinu si jich držte od těla. Cvičte se v odříkání. Zvykejte si na to mít vždy nějaké utrpení, podle toho se pozná krásný muž. Ten který nejvíce trpí, je nejlepší. Naučte se to. Člověk se všechno naučí. Napíšu Vám zas někdy.

Simon byl dvacetiletý muž. Byl chudý, ale neučinil nic, aby své postavení zlepšil.

R o b e r t W a l s e r se narodil v Bielu v rodině knihvazače Adolfa Walsera a dcery taviče sýrů Elisy Martiové 15. dubna 1878. Jeho mládí bylo zastíněno úpadkem rodičovského papírnického a hračkářského obchodu /otec nevykonával své původní zaměstnání/ a nemocí a brzkou smrtí matky /1894/. Po gymnáziu se na přání otce začal učit bankovníctví. Byl ochoten stát se čímkoli. Ve Stuttgartu pod dojmem nešťastného osudu velkého mima Josefa Kainze pohřbil své plány stát se hercem a rozhodl se stát se básníkem. Roku 1896 cestoval pěšky přes Tübingen a Schaffhausen do Zürichu a zde také napsal své první prozaická díla - dramolety /divadelní hry částečně ve verších, které vyšly knižně roku 1919 pod titulem Komédie/. Vystřídal několik krátkodobých zaměstnání, mj. v kantonální bance. Jeden čas byl sluhou u jisté židovské dámy, vojákem v Bernu, písařem, dělníkem v gumařské továrně a v roce 1903 sekretářem jednoho inženýra ve Wädenswilu. Jen co si vydělal trochu peněz, opustil místo, aby mohl psát. "Nechci mít žádnou budoucnost, chci mít jen přítomnost... Budoucnost máme jen tehdy, když nemáme žádnou přítomnost..." /Souro-

zenci Tannerovi/. V roce 1904 vyšly Walserovy skici, portréty a fantazie pod názvem Úvahy Fritze Kochera. Úspěch této knihy, kterou Walserův bratr Karl vyzdobil secesními ilustracemi byl tak malý, že celý náklad byl v jednom berlínském obchodním domě prodán za výprodejní cenu. Na přelomu století odcestoval Walser do Mnichova, kde se seznámil s Wedekindem, Daut-hendeyem, Bierbaumem, Schröderem, Heymelem, Behmerem, Kubinem a hrabětem Eduardem von Key-serling. Na podnět Bruno Cassiera začal v roce 1906 psát svůj první román Sourozenci Tannerovi, který dokončil v několika týdnech. Chris-tian Morgenstern řekl o 29letém autorovi: Ten-to muž bude po celý svůj život takto mluvit a bude mluvit mluvit stále krásněji a významně-jí; jeho knihy se stanou zvláštním, zázračným zrcadlem života, života, který on, dnes spíše květina než člověk, prorůstá a jímž je prorús-tán..." A Walser mluvil. Jeho druhý román Pomoc-ník vyšel roku 1908, třetí, Jakub z Guntenu, roku 1909. Známé časopisy otiskovaly jeho fe-jetony akrátké prózy, které vyšly v Lipsku se-brané do svazků Úvahy /1913/ a Historky /1914/. Ale knihy neměly žádný úspěch. Walser žil v bí-dě a ve společenské izolaci a nakonec upadl do hluboké krize. "Není to se mnou dobré. Úpadám. Tonu v trudnomyslnosti; neznám se, víc se nena-lézám... Do společnosti, to jest tam, kde se setkává svět, který znamená svět, jsem necho-dil. Neměl jsem tam co pohledávat, protože jsem byl neúspěšný. Lidé, kteří mezi lidmi nemají žádný úspěch, nemají mezi lidmi co hledat." Když se zklamán v roce 1913 vrací do Bielu, bylo to jako útěk. Bydlel v hostinci U modré-ho příže, v malé podkrovní světnici, odkud vy-

cházel na své každodenní vycházky nebo i dlouhé výlety do okolí a sepisoval si své dojmy do krátkých próz. Pomalu se zase stával sám sebou.

Práce z těchto dob vycházejí ve sbornících: Básničky /1914/, Krátké prózy /1916/, Malá próza /1917/, Život poety /1918/, Mořská země/1919/. Stále více se Walser odklání od přítomnosti k minulosti - "V mé paměti musí být obrovská síla, a jsem rád, že je. Vzpomínky jsou život."

Roku 1920 jede do Bernu a přijímá - z důvodu finanční nouze - místo v kantonálním archivu. Ale brzy došlo ke konfliktům s nadřízeným a Walser po půl roce znovu místo opouští. Znovu žije jako svobodný spisovatel. Začíná zase psát básně, vzniká román Theodor /jehož rukopis se v jednom nakladatelství ztratil/ a značný počet nových prozaických skic, které byly jen z malé části vydány v roce 1925 pod názvem Růže.

V té době, kdy vznikly dvě třetiny Walserovy tvorby, bojuje básník opět s literární neúspěšností a jejím následkem - bídou, avšak bylo by nedorozumním myslet si, že byl proto nešťastný. Prodělal sice několik duševních krizí, v nichž se už ohlašovala choroba, ale i přesto byl velmi klidný a šťastný, měl silné sebevědomí.

Ale už na konci bernského období se množily sebezpochybnosti, docházelo k novým krizím. Začal pít, podléhal bludům a sebeobviňujícím pocitům a konečně po několika nezdařených pokusech o sebevraždu svolil s umístěním v léčebném zařízení v Bernu. Nějaký čas ještě psal pro časopisy, ale pak utichl, stáhl se zcela do sebe, popřel celou svou básnickou existenci a kategoricky se distancoval od své-

ho díla. V roce 1933 přesídlil do ústavu v Herisau, kde úzkostlivě dodržoval ústavní řád a zcela se utekl do anonymity života pacienta. Jeho jediným kontaktem s literárním světem byl v těchto posledních letech curyšský spisovatel Carl Seelig, jeho přítel a poručník, který ho doprovázel na dlouhých nedělních procházkách a směl být jeho důvěrníkem.

Robert Walser, o němž Oskar Loerke řekl, že objevil vyprávění jako takové, bez předmětu, byl během svého života neúspěšný autor. Přes úctu, kterou mu projevovali známí současníci jako Kafka /za jehož předchůdce a duchovního průvodce je Walser pokládán/, Morgenstern, Walter Benjamin a Musil, kritici a kolegové ho nebrali vážně. Po novém vydání výboru z Walserova díla v roce 1954 napsal Werner Weber v Neue Zürcher Zeitung: "Nezapomněli jsme na tohoto básníka proto, že nám ve slovech zjevil nepohodlnou pravdu o naší době - otřes perspektivy? A že nám ji podal zabalenou v žertu? Nikdy ho nebudeme moci vzít dost vážně." Dnes platí Walser u znalců jeho díla nejen za nejvýznačnějšího prozaistu ve Švýcarsku po Gotfriedu Kellerovi, ale i za jednoho z největších evropských básníků tohoto století.

Robert Walser zemřel odpoledne 25. prosince 1956 na procházce v Rosenbergu u Herisau. Děti ho našly mrtvého ležet ve sněhu.

Přeloženo z knihy Der Spaziergang, Diogenes Verlag Zürich, 1967

enato . . .

jaro 83